

Василь Пахолок

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Ольга Дудка

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ДИНАМІКА ПРЕДСТАВНИЦТВА ДУХОВЕНСТВА У РАЙОННИХ РАДАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ II–VI СКЛИКАНЬ

Vasil Pakholok, Olga Dudka. The Dynamics of the Priesthood's Representation in the District Councils of the Volyn Region of the II-VI Convocations.

The religious factor occupies the remarkable place in the political process of state. The end of the XX-the beginning of the XXI century has been affected by the attraction to the strengthening of trends of the mutual usage by these worlds all possible resources for the achievement of the personal strategic goals.

The role of religious organizations in the parliamentary and presidential election campaigns of the recent years has been examined. The official positions of the religious organizations in which the tendency to the separation of the spiritual and political life is clearly traced. It has been emphasized the active involvement of the religious organizations in the political life of the regional and district levels, local communities, which quite often openly support certain candidates, or parties.

It is found out, on the example of the Volyn region, that quite not uncommon are the cases of the direct participation of the religious organizations' representatives in the struggle for the deputy mandates in the bodies of government of the different levels. These tendencies are mostly expressed on the districts' levels.

For the first time the representatives of the priesthood won the deputy mandates in the district councils of Volyn region in 1994 (local councils of the second convocation). Characteristically, that starting from the given convocation the clergy had constant representation in the district councils despite the changes of electoral system to the local councils, though the cases of the membership in the political parties had been extremely rare.

The investigation showed, that the summarizing of the results of election campaigns to the local councils, in this section, is being possible only at the regional level, as in the councils of some areas there were not clergy representatives in any of convocation.

Key words: freedom of conscience, clergy, election campaign, party list, representation, deputies, district councils.

В сьогоднішніх реаліях релігійний фактор займає чільне місце у політичному процесі держави. Релігія і політика виступають основами, що завжди були нерозривно пов'язані між собою. Кінець ХХ–початок ХХІ століть позначився тяжінням до посилення тенденцій взаємного використання цими сферами всіх можливих ресурсів задля досягнення власних стратегічних цілей.

У парламентських та президентських виборчих кампаніях останніх років в Україні релігійні організації не беруть активної відкритої участі. В їхній офіційній позиції чітко прослідковується тенденція до розмежування духовного та політичного життя. Однак, на рівні областей, районів і територіальних громад релігійні організації залишаються активними учасниками політичного життя, часто відверто підтримуючи певних кандидатів або партії. Не поодинокими є випадки безпосередньої участі представників релігійних організацій в боротьбі за депутатські мандати в органах самоврядування різних рівнів. Найбільш яскраво виражені такі тенденції на рівні районів.

Дана проблематика у вітчизняній політичній науці практично не вивчена, тому мета нашого дослідження – висвітлення участі духовенства в політичній боротьбі на локальному рівні та динаміки його представництва в районних радах на прикладі Волинської області.

У Конституції України прописано, що «кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої... Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова...» [1, с. 15]. Основний закон держави недвозначно декларує принцип невторчання політики у релігійні справи і навпаки. Це забезпечує нейтралітет у питаннях світогляду та віросповідання, виконання

зобов'язань із гарантування свободи віросповідання й, водночас, створює рівні умови для захисту прав та свобод усіх громадян.

Дана модель передбачає наявність певних важелів впливу, аби свобода не перетворювалася на неконтрольовану всюдозволеність, за якої порушуються права інших громадян та громадський порядок. І хоча в Основному законі України прописаний принцип невтручання, в реальних умовах це положення зазнало певного викривлення.

На початку горбачовських реформ в Україні діяло близько 4000 тисяч православних громад [2, с. 8]. Починаючи з 1988 р., коли релігійна політика лібералізувалась, кількість релігійних організацій, в тому числі у Волинській області, почала невпинно зростати. Впродовж цього часу спостерігалось розширення мережі духовних навчальних закладів, видавничої діяльності церков, будівництво нових храмів і будинків молитов.

Станом на січень 2015 р. у Волинській області офіційно зареєстровано 1310 релігійних організацій, у тому числі 1244 громади та 30 релігійних громад, які діють без реєстрації та статутів і представляють 24 релігійні конфесії, течії, напрями. Їхня кількість в області, порівняно з 1989 р., виросла майже у 5 разів.

Більшість зареєстрованих на сьогодні релігійних громад у Волинській області є християнськими. Приблизно половина з них - православної традиції, решту майже порівно поділяють католики та протестанти. Християнство на Волині має 14 монастирів, 6 духовних навчальних закладів із 1203 слухачами. При громадах працює 835 недільних шкіл, видається 7 часописів і газет [3], тому є підстави ствердити про досить високий рівень релігійності волинян, який зріс у рази, порівняно з 1989 роком. Про це свідчать і результати досліджень центру Разумкова, проведеного у 2013 р. 86 % жителів Західної України, у тому числі Волинської області, вважають себе віруючими людьми [4, с. 16].

Після здобуття незалежності священники отримали можливість не тільки безперешкодно відправляти служби, здійснювати релігійні обряди, а й брати участь у політичному житті країни та власних територіальних громад. Попри ці позитивні зрушення та можливість участі в політиці, за результатами перших демократичних виборів до місцевих рад в області не обрано жодного представника духовенства.

Але вже з 1994 р. списки депутатів місцевих рад поповнюються представниками кліру. Першим депутатом-священником на Волині став обранець до Іваничівської районної ради А. Я. Мельничук – настоятель Свято-Казанської церкви УПЦ Київського Патріархату смт Іваничі [5]. Цей депутат не належав до жодної політичної сили та ішов самовисуванцем.

За результатами виборчої кампанії 1998 р. на Волині уже 11 представників церкви обрано депутатами до районних рад. У Володимир-Волинському районі було 2 представники Київського Патріархату: Бігун І. В. – священнослужитель с. Хобултова та Трофимович М. В. – священнослужитель с. Сельце [6]. На Горохівщині депутатський мандат отримав священнослужитель Свято-Миколаївського храму Київського Патріархату с. Колодеже Стефанко В. М. [7]. У Ковельській районній раді отримав мандат настоятель Свято-Троїцької церкви Київського Патріархату с. Уховецьк Гловацький М. А. [8]. В Луцькій районній раді мандати здобули два настоятелі храмів: Добринський А. П., Свято-Покровська церква Луцького благочиння УПЦ КП, та Ілляк М. П., церква Успенія Божої Матері Луцького благочиння УПЦ (МП) [9]. На Любомльщині депутатські мандати отримали 3 представники церкви Московського Патріархату: Мельничук В. Л. – священник Любомльської Різдво-Богородицької церкви, Івчик В. Ю. – настоятель церкви Святого Апостола Євангеліста Луки та Мандзюк В. Ф. – настоятель Свято-Покровської церкви с. Бережці [10]. У Рожищенській районній раді обрано депутатом Юрика Ф. К. – настоятеля Свято-Успенського храму Московського Патріархату с. Береськ, причому це був єдиний випадок у цій раді за весь період незалежності [11]. Така ж ситуація була і у Турійській районній раді – лише у 1998 р. депутатом був клірик Даньків М. Я., настоятель церкви Святої Трійці Київського Патріархату [12].

Усі депутати-священники третього скликання до жодної політичної сили не належали та були самовисуванцями. Із всіх обраних 6 депутатів належали до Київського Патріархату, а 5 – до Московського, причому три з них були обрані на Любомльщині.

У 2002 р. депутатами районних рад стали уже 15 представників духовенства. Зокрема, Горохівщина мала 4 священники у районній раді: Яким Б. М., настоятель Свято-Юріївської церкви Київського Патріархату смт Сенкевичівка, Ізай І. І. – настоятель Свято-Михайлівської церкви Московського Патріархату с. Довгів, Кирпа Д. В. – настоятель Петро-Павловської церкви Московського Патріархату с. Жабче та Стефанко В. М. – настоятель Свято-Миколаївської церкви Київського Патріархату с. Колодеже [13]. У Володимир-Волинському районі удруге поспіль до райради пройшов Бігун І. В. – настоятель УПЦ КП с. Хобултова та Гнідець М. Г. – настоятель УПЦ КП с. Рогожани [14]. ВІваничівському районі депутатські мандати отримали представники УПЦ КП: Васильків В. М. – настоятель Литовезької церкви та Скрип П. Ф. – настоятель Дмитрівської церкви Київського Патріархату, який сьогодні є благочинним УАПЦ у Тернопільській області [15]. У Ковельському районі депутатами стали також представники УПЦ КП, а саме Коновалов М. С. – настоятель церкви Різдва Пресвятої Богородиці с. Білин та Мичко В. А. – настоятель храму Різдва Пресвятої Богородиці с. Мощеної [16]. У Луцькій районній раді депутатом став Савчук В. С. – настоятель храму Святої мучениці Параскеви Московського Патріархату [17]. У Любомльському районі другий раз поспіль перемогу здобув Мельничук В. В., тепер уже настоятель Різдва-Богородицької церкви Московського Патріархату та Крючковський М. В., настоятель Хресто-Воздвиженської церкви Московського Патріархату с. Нудичне [18]. У Старій Вижві до райради пройшло 2 клірики: Юхимук Д. І. – настоятель Свято-Преображенської церкви Московського Патріархату смт Стара Вижва та Войцович Б. Т. – настоятель Свято-Покровської церкви Київського Патріархату с. Журавлине [19].

Починаючи з цієї виборчої кампанії спостерігається практика висування представників кліру певними політичними силами, що свідчить про посилений інтерес до представників церкви з боку політичних партій. Зокрема, такий випадок був на Ковельщині, висуванцем БЮТу був Мичко В. А., який, тим не менше, залишився безпартійним. Усі інші депутати були самовисуванцями і не ідентифікували себе із жодною політичною силою.

За результатами виборів представників Київського Патріархату до місцевих органів влади знову пройшло більше, ніж Московського, 9 та 6 депутатів відповідно.

Таким чином, упродовж перших чотирьох скликань спостерігалась яскраво виражена тенденція до збільшення чисельності духовенства в депутатському корпусі районних рад Волинської області. Піком стали вибори 2002 року. Причому в цій кампанії у передвиборчій агітації на шпальтах районної преси активність релігійних організацій була вища за активність політичних партій. Як правило, із закликами підтримати певного кандидата чи партію звертались місцеві митрополити та настоятелі монастирів. З 2006 р. намітилось деяке зниження участі релігійних організацій в місцевому політичному процесі. Хоча єдиними суб'єктами висування кандидатів до районних рад стали політичні партії, а священники вкрай рідко були їхніми членами, частка духовенства у радах знизилась не суттєво (рисунок 1).

У 2006 році на Волині депутатами районних рад стало 12 кліриків. Цього разу лідером за чисельністю представників духовенства в районній раді стала Ківерцівщина. Тут депутатські мандати отримало 3 представники церкви, а саме настоятель храму УПЦ с. Жорнище Береза М. В. – позапартійний, висуванець БЮТу; священник Свято-Миколаївської церкви Київського Патріархату Петрів М. Ю. – член партії ВО «Батьківщина» та її ж висуванець; позапартійний благочинний Ківерцівського округу, представник Київського Патріархату Ткачусь О. З. [20]. У Володимир-Волинському районі депутатський мандат третій рік поспіль отримує Бігун І. В. – священник собору Різдва Христового УПЦ КП, безпартійний, висуванець від Всеукраїнського народного блоку Костенка і Плюща та ще один священник того ж собору – Рябець Є. М., безпартійний, висуванець БЮТу [21]. У Іваничах до райради удруге поспіль пройшов Васильків В. І. – настоятель Литовезької православної Свято-Параскевської церкви, позапартійний, висунутий БЮТом, та Мельничук В. Я., священник Свято-Покровської церкви, позапартійний, висуванець блоку «Наша Україна». Обидва клірики представляють Київський Патріархат [22]. У Ковелі вдруге до райради проходить Мичко В. А. – священник, настоятель Свято-Благовіщенського собору Київського Патріархату, позапартійний, висуванець БЮТу

та Андрухів Д. С. – настоятель Святопокровського храму Київського Патріархату с. Поворськ, позапартійний, висуванець блоку «Наша Україна» [23].

У 2006 р. уперше з'явився священник і у списках депутатів Локачинської районної ради. Ним став благочинний Локачинського округу, настоятель Миколаївського храму УПЦ Собуцький А. П., позапартійний, висуванець БЮТу [24]. У Любомльському районі вдруге обрано Мельничука В. Л., благочинного Любомльського округу, представника Московського Патріархату, який ішов за списками позапартійним, висуванцем БЮТу [25]. У Старій Вижві також удруге поспіль обрали настоятеля Свято-Преображенського храму УПЦ Юхимука Д. І., позапартійного, висуванця «Партії регіонів» [26].

Починаючи з 2006 року, усі священнослужителі, обрані до районних рад, були висуванцями певних політичних сил: БЮТу, Нашої України, блоку Костенка і Плюща та Партії регіонів, оскільки Закон про вибори не передбачав іншого способу висування. Навіть один настоятель храму був членом партії. Тепер до районних рад балотуються не просто священники чи настоятелі, а й благочинні округів (трое), очевидно партії були вмотивовані включати їх у списки. Представниками Київського Патріархату у районних радах області було 8 священнослужителів, а Московського – 4.

За результатами виборчої кампанії 2006 р. спостерігаються випадки повторного переобрання священників на другий, а згодом третій та четвертий терміни. Усі священнослужителі-депутати п'ятого скликання були висуванцями певних політичних сил, при цьому не будучи їх членами. Лише один представник духовенства у районних радах області був членом та висуванцем БЮТу.

На парламентських виборах 2006 р. більшість голосів отримує Партія регіонів, яка, однак, не мала значної прихильності на Волині, що доводить факт, що переважна більшість священнослужителів у радах були висуванцями БЮТ та Нашої України, і, водночас, представниками Київського Патріархату. Це також свідчить про підтримку духовенством Волині політичного курсу тодішнього президента В. Ющенка, який у своєму ставленні до релігії та церкви був досить лояльним, не виокремлюючи жодної із церковних конфесій, на відміну свого наступника В. Януковича, який відкрито підтримував церкву Московського Патріархату.

До районних рад шостого скликання пройшло лише 5 кліриків, 4 з яких уже мали за плечима депутатський досвід. У Володимир-Волинську районну раду четвертий раз поспіль обрано Бігуна І. В. – священника собору Різдва Христового УПЦ КП, безпартійного, висуванця Єдиного Центру [27]. У Іваничах третє скликання підряд депутатський мандат отримав Васильків В. М. – настоятель Литовезької православної Свято-Параскевської церкви УПЦ КП, позапартійний, висунутий БЮТом [28]. У Ковелі удруге до райради пройшов настоятель храму Київського Патріархату Андрухів Д. С., позапартійний, висуванець блоку «Наша Україна» [29]. У Локачах знову пройшов благочинний округу Собуцький А. П. (УПЦ), позапартійний, висуванець БЮТу та Кравець В. М. – настоятель храму УПЦ КП, позапартійний, висуванець БЮТу [30].

Представництво духовенства у районних радах чинного скликання зменшилося більше як у два рази, і це, на нашу думку, не є результатом модернізації виборчого законодавства, а, швидше, самовідстороненням релігійних організацій від локального політичного процесу.

Найбільша кількість кліриків, які були або є прямо причетними до самоврядного управління своїми районами за весь період незалежності, нараховується у Володимир-Волинському – 7 осіб. У всіх інших розглянутих районах у період з 1994 по 2010 рр. кількість священників коливалася від 6-ти до 1-го (таблиця 1). Лише у Камінь-Каширському, Любешівському, Маневіцькому, Ратнівському та Шацькому районах за весь період незалежності України жодного священнослужителя не обрано депутатом до районної ради.

В конфесійному зрізі найбільш активну громадсько-політичну позицію займала УПЦ КП, її представників у районних радах усіх скликань було найбільше. Друге місце за чисельністю духовенства у радах займала УПЦ (у єдності із Московським Патріархатом). Хоча чисельність громад останньої в області більше як у два рази перевищувала кількість громад УПЦ КП,

вона жодного разу не мала сумарно більшого представництва в районних радах (рисунок 1). Представники інших релігійних конфесій за весь період незалежності України не мали жодного представництва у радах районного рівня.

Таблиця 1

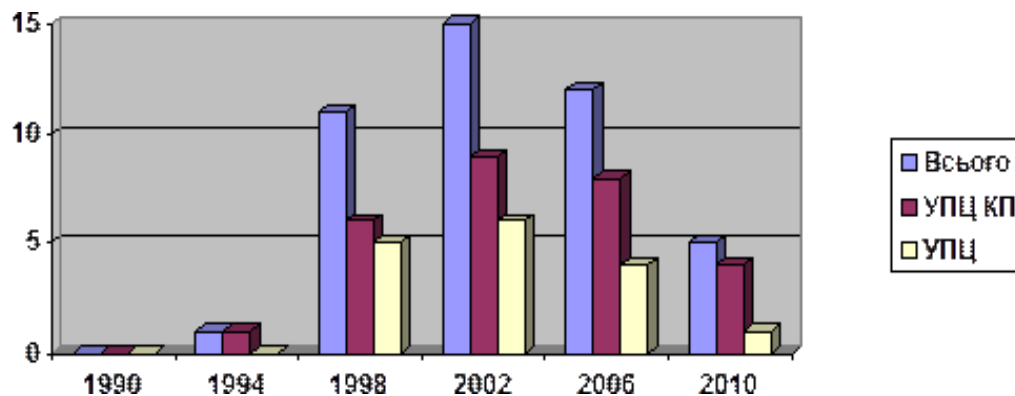
**Абсолютні показники кількості священників
у районних радах Волинської області 1–6 скликань**

Район/рік	1990	1994	1998	2002	2006	2010
Володимир-Волинський			2	2	2	
Горохівський			1	4		4
Іваничівський		1		2	2	1
Камінь-Каширський						
Ківерцівський					3	
Ковельський			1	2	2	1
Локачинський					1	2
Луцький			2	1		
Любешівський						
Любомльський			3	2	1	
Маневицький						
Ратнівський						
Рожищенський			1			
Старовижівський				2	1	
Турійський			1			
Шацький						

Джерело: таблицю складено на основі офіційних повідомлень виборчих комісій, опублікованих в районній пресі.

Рисунок 1

**Загальна частка представників духовенства та розподіл по конфесіях
у районних радах Волинської області**

Джерело: рисунок-діаграму складено авторами на основі джерел, використаних в дослідженні.

Подальше вивчення даної проблематики є перспективним напрямком політологічних досліджень. На загальнодержавному рівні церковні організації давно намагаються відсторонюватись від відвертої політичної боротьби, а на локальному, де контакт з виборцем є безпосереднім, беруть активну участь в електоральному процесі, виявляючи власну політичну позицію.

1. Конституція України. – К. : Правова єдність, 2014. – 95 с.
2. Єленський В. Є. Релігія. Церква. Молодь / В. Є. Єленський, В. П. Перебенесюк. – К. : Вид-во А.Л.Д., 1996. – 160 с.
3. Конфесійна панорама Волині [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://volynrada.gov.ua/religion>.
4. Релігійність українців: рівень, характер, ставлення до окремих аспектів церковно-релігійної ситуації і державно-конфесійних відносин // Національна безпека і оборона. – 2013. – № 1. – С. 15–40.
5. Обрано районну раду // Колос. – 1994. – № 59. – С. 3.
6. Депутати у районну раду і в обласну від району // Слово правди. – 1998. – № 31. – С. 2.
7. Повідомлення районної виборчої комісії // Горохівський вісник. – 1998. – № 31. – С. 2.
8. Повідомлення районної виборчої комісії // Вісті Ковельщини. – 1998. – № 21. – С. 3.
9. Обрано депутатами районної ради // Слава праці. – 1998. – № 34. – С. 2.
10. Що показали вибори // Наше життя. – 1998. – № 27. – С. 1.
11. Вітаємо депутатів Рожищенської районної ради // Наш край. – 1998. – № 19. – С. 1.
12. Список обраних депутатів Турійської районної ради // Народне слово. – 1998. – № 15. – С. 3.
13. Повідомлення районної виборчої комісії // Горохівський вісник. – 2002. – № 31. – С. 2.
14. Оновлений склад районної ради // Слово правди. – 2002. – № 28. – С. 1.
15. Обрано депутатами районної ради // Колос. – 2002. – № 17. – С. 1.
16. Депутати Ковельської районної ради // Вісті Ковельщини. – 2002. – № 29. – С. 2.
17. Депутати Луцької районної ради // Слава праці. – 2002. – № 31. – С. 1.
18. Що показали вибори // Наше життя. – 2002. – № 29. – С. 2.
19. Повідомлення районної виборчої комісії про обраних депутатів Старовижівської районної ради 31 березня 2002 року // Сільські новини. – 2002. – № 26. – 09 квітня. – С. 1.
20. Депутати Ківерцівської районної ради // Вільним шляхом. – 2006. – № 27. – С. 5–6.
21. Депутати районної ради від організацій партій (блоків) // Слово правди. – 2006. – № 25. – С. 3.
22. Обрано депутатами районної ради // Колос. – 2006. – № 26. – С. 1.
23. Повідомлення про обрання депутатів Ковельської районної ради // Вісті Ковельщини. – 2006. – № 2. – С. 3.
24. Список депутатів Локачинської районної ради п'ятого скликання // Селянське життя. – 2006. – № 15. – С. 2.
25. Депутатами районної ради обрано // Наше життя. – 2006. – № 24. – С. 2.
26. Про результати голосування та список обраних депутатів Старовижівської районної ради у багатомандатному виборчому окрузі 26 березня 2006 року // Сільські новини. – 2006. – № 17. – 01 квітня. – С. 1.
27. Депутатами райради обрані // Слово правди. – 2010. – № 21. – С. 24.
28. Депутатами районної ради обрано // Колос. – 2010. – № 24. – С. 1.
29. Повідомлення про результати виборів депутатів Ковельської районної ради в одномандатних мажоритарних виборчих округах // Вісті Ковельщини. – 2010. – № 68. – С. 4.
30. Список депутатів до райради // Селянське життя. – 2010. – № 27. – С. 2.